

BDU
1919

BAKİ UNİVERSİTETİNİN
XƏVƏRLƏRİ

ВЕСТНИК

БАКИНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

NEWS

OF BAKU UNIVERSITY

ISSN 1609-0586

SOSIAL-SİYASİ
elmlər seriyası

серия
СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ НАУК

series of
SOCIAL-POLITICAL SCIENCES

1

2019

UOT 343.1

HƏRBI XİDMƏT ƏLEYHİNƏ OLAN CİNAYƏTLƏR ÜZRƏ CİNAYƏT İŞİNİN BAŞLANMASI MƏRHƏLƏSİNİN BƏZİ PROBLEMLƏRİ

C.H.ƏZİZOV

Bakı Dövlət Universiteti
ceyhundmx@gmail.com

Çağırış və ya kontrakt üzrə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində, digər qoşun və hərbi birləşmələrdə hərbi xidmət keçən hərbi qulluqçuların, qanunla müəyyən edilmiş qaydada hərbi qulluqçu statusuna malik olan başqa şəxslərin, habelə təlim və ya yoxlama toplanışlarına cəlb edilmiş hərbi vəzifəlilərin hərbi qulluğun müəyyən edilmiş qaydaları əleyhinə yönələn və bu fəsilə nəzərdə tutulmuş cinayətləri hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər hesab olunur. Cinayət prosesi cinayət işinin başlanması mərhələsində başlayır və ibtidai araşdırma mərhələsində davam edir. Cinayət işinin başlandığı andan etibarən cinayət təqibi mexanizmi işə salınır və cinayət təqibi orqanları vətəndaşların hüquq və qanuni maraqlarını təmin etmək və obyektiv həqiqəti yaratmaq üçün qanunla nəzərdə tutulmuş bütün vasitələrdən istifadə etmək imkanına malikdir.

Açar sözlər: cinayət-prosessual hüquq, mərhələlər, cinayət işi başlama, prosesual forma, problemlər, təhlil.

1999-cu ildə qəbul olunmuş Cinayət Məcəlləsində hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlərə eyniadlı XII Bölmə və həmin bölmənin tərkib hissəsi kimi XXXV Fəsil həsr edilmişdir. Bu Fəslin ilk maddəsi, yəni 327-ci maddəsi hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlərin leqal tərifini, digər 26 maddəsi isə, yəni 328-353-cü maddələr hazırda hərbi cinayət hesab edilən əməllərin dairəsini və bu əməllərə görə verilməli olan cəzaların növ və hədlərini nəzərdə tutur.

Qüvvədə olan AR CM-in 327.1-ci maddəsinə əsasən, çağırış və ya kontrakt üzrə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində, digər qoşun və hərbi birləşmələrdə hərbi xidmət keçən hərbi qulluqçuların, qanunla müəyyən edilmiş qaydada hərbi qulluqçu statusuna malik olan başqa şəxslərin, habelə təlim və ya yoxlama toplanışlarına cəlb edilmiş hərbi vəzifəlilərin hərbi qulluğun müəyyən edilmiş qaydaları əleyhinə yönələn və CM-in 35-ci fəslində nəzərdə tutulmuş cinayətləri hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər hesab olunur. Qeyd edilməlidir ki, CM-in 327.1-ci maddəsində göstərilməmiş şəxslərin hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlərdə iştirakı 35-ci fəslin müvafiq maddələri üzrə məsuliyyətə səbəb olur.

Hazırda qüvvədə olan cinayət qanunvericiliyinə görə hərbi xidmət əleyhinə

olan cinayətlərin sisteminə aşağıdakı əməllər aiddir:

- 1) Əmri icra etməmə (328-ci maddə);
- 2) Rəisə müqavimət göstərmə və ya onu qulluq vəzifəsini pozmağa məcbur etmə (329-cu maddə);
- 3) Rəisə qarşı zorakı hərəkətlər etmə (330-cu maddə);
- 4) Hərbi qulluqçunu təhqir etmə, döymə və ya işgəncə vermə (331-ci maddə);
- 5) Tabelik münasibətlərində olmayan hərbi qulluqçular arasında qarşılıqlı münasibətlərin nizamnamə qaydalarını pozma (332-ci maddə);
- 6) Hərbi hissəni və ya xidmət yerini özbaşına tərk etmə (333-cü maddə);
- 7) Fərarilik (334-cü maddə);
- 8) Öz sağlamlığına zərər vurmaqla və ya sair üsulla hərbi xidmətdən boyun qaçırma (335-ci maddə);
- 9) Qarovul xidmətinin nizamnamə qaydalarını pozma (336-cı maddə);
- 10) Daxili xidmətin və ya patrul xidmətinin nizamnamə qaydalarını pozma (337-ci maddə);
- 11) Döyüş növbəsi çəkmə qaydalarını pozma (338-ci maddə);
- 12) Sərhəd xidməti qaydalarını pozma (339-cu maddə);
- 13) İctimai qaydanın mühafizəsi və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə xidmət qaydalarını pozma (340-cı maddə);
- 14) Hakimiyyətdən sui-istifadə etmə, hakimiyyət həddini aşma və ya hakimiyyətdən istifadə etməmə (341-ci maddə);
- 15) Qulluğa səhlənkər yanaşma (342-ci maddə);
- 16) Müharibə aparma vasitələrini düşmən üçün qoyub getmə (343-cü maddə);
- 17) Batmaqda olan hərbi gəmini tərk etmə (344-cü maddə);
- 18) Döyüş meydanını özbaşına tərk etmə və ya silah işlətməkdən boyun qaçırma (345-ci maddə);
- 19) Əsirlikdə olan hərbi qulluqçunun cinayət hərəkətləri (346-cı maddə);
- 20) Hərbi əmlakı itirmə (347-ci maddə);
- 21) Hərbi əmlakı ehtiyatsızlıqdan zədələmə, xarab etmə və ya məhv etmə (348-ci maddə);
- 22) Hərbi əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə (349-cu maddə);
- 23) Silahla və ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə törədən əşyalarla davranış qaydalarını pozma (350-ci maddə);
- 24) Maşınları idarə etmə və istismar qaydalarını pozma (351-ci maddə);
- 25) Uçuş və ya uçuşa hazırlıq qaydalarını pozma (352-ci maddə);
- 26) Hərbi gəmiləri idarə etmə qaydalarını pozma (353-cü maddə).

1999-cu il CM-in XXXV Fəslinin əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, əvvəllər qüvvədə olmuş Cinayət Məcəlləsi ilə müqayisədə, onda nəzərdə tutulan cinayət tərkiblərinin sayı nisbətən məhdudlaşdırılmışdır. Bu fəsilə yalnız hərbi xidmət keçmənin müəyyən edilmiş qaydaları (yəni hərbi intizam tələbləri və hərbi qulluqçuların funksional vəzifələri əleyhinə olan cinayətləri nəzərdə tutan

tərkiblər saxlanmışdır (10. 529-532).

Cinayət prosesi quruluşuna görə ardıcıl, lakin mürəkkəb struktura malikdir. Cinayət prosesinin ardıcılığı onda təzahür olunur ki, o, bir-birini ciddi ardıcılıqla əvəz edən müstəqil mərhələlərdən ibarətdir (məsələn, cinayət prosesi cinayət işinin başlanması mərhələsində başlayır, ibtidai araşdırma mərhələsində davam edir və daha sonra məhkəmə baxışı mərhələsinə keçir və s.). Onun mürəkkəbliyi isə onda ifadə olunur ki, cinayət prosesinin həyata keçirilməsi bir sıra icraat növlərinin realizəsindən ibarətdir. Hətta bəzən bir mərhələ daxilində bir neçə icraat növünün realizəsinin də şahidi olmaq mümkündür (məsələn, ibtidai araşdırma mərhələsində eyni zamanda həm ibtidai istintaq icraatı, həm də məhkəmə nəzarəti üzrə icraat həyata keçirilə bilər və s.) (7. 316).

Cinayət işinin başlanması mərhələsi cinayət prosesinin ilk mərhələsidir. C.H.Mövsümov müstəqilliyə qədərki cinayət prosesinin cinayət işi başlama mərhələsini xarakterizə edərkən qeyd edirdi ki, cinayət işi başlama cinayət prosesinin ilk və müstəqil mərhələsi olub, buna səlahiyyəti olan dövlət orqanları tərəfindən cinayət işi üzrə icraata başlamaq üçün qanunda nəzərdə tutulan zəruri şərtlərin mövcud olmasının aydınlaşdırılması və bundan asılı olaraq cinayət işi başlama və ya cinayət işini başlanmanı rədd etmə haqqında məsələnin həll edilməsi məqsədilə həyata keçirilən prosessual fəaliyyətdir (6. 127). Müstəqillikdən sonrakı cinayət prosesinin cinayət işinin başlanması mərhələsinin mahiyyətini izah edən M.Ə.Cəfərquliyevin mövqeyinə görə, bu mərhələni tənzim edən normalar sistemi cinayət işi başlanmanın və ya onu rədd etmənin şərtlərini və prosessual formasını müəyyən edir. Həm C.H.Mövsümov, həm də M.Ə.Cəfərquliyev qeyd edirlər ki, cinayət işi başlama mərhələsinin mühüm prosessual əhəmiyyəti onunla izah edilir ki, hər bir konkret iş üzrə cinayət prosesi cinayət işinin başlanması ilə həyata keçirilir, qanunla müəyyən edilmiş istintaq və məhkəmə hərəkətləri yalnız cinayət işi başlandıqdan sonra həyata keçirilə bilər (3. 362; 6. 127).

Cinayət işinin başlanması mərhələsində söhbət vəzifəli şəxslərin birtərəfli hərəkətlərindən deyil, eyni zamanda, bu mərhələdə fəaliyyət göstərən proses iştirakçıları ilə cinayət-prosessual münasibətlər çərçivəsində hərəkətlərdən gedir. Onların arasında, yəni vəzifəli şəxslər və proses iştirakçıları arasında müəyyən hüquq və vəzifələri nəzərdə tutan prosessual hüquq münasibətləri formasında müvafiq əlaqələr yaranır (3. 363).

F.M.Abbasova göstərir ki, cinayət işinin başlanması mərhələsinin vəzifələri cinayət mühakimə icraatının ümumi vəzifələri ilə uzlaşır, onları konkretləşdirir və törədilmiş və hazırlanan cinayətlər haqqında ərizə və məlumatlara səlahiyyətli dövlət orqanlarının reaksiyasının – onların qeydiyyatının aparılmasının və baxılmasının təmin edilməsi; yoxlanılan hadisə ilə bağlı izlərin və sübutların qorunması; cinayət işinin başlanması üçün əsasların olub-olmamasının müəyyən edilməsi – yoxlanılan hadisə ilə bağlı cinayət təqibinin həyata keçirilməli olub-olmamasının müəyyən edilməsi; yoxlanılan hadisənin əlamətləri əsasında əməlin ilkin təsvif edilməsi; işin istintaq və ya məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsi kimi xüsusi vəzifələr qismində təzahür edir. Bu mərhələ cinayət prosesinin müstəqil

mərhələsi kimi özünün başlanma və bitmə anına malikdir. Cinayət işinin başlanması (müvafiq prosessual qərarın – yəni cinayət işinin başlanması haqqında qərarın qəbul edilməsi nəzərdə tutulur) əslində həmin mərhələnin bitmə və işin icraata qəbul edildiyi halda ibtidai araşdırmanın başlanma anıdır. Cinayət işinin başlanma mərhələsinin özü, törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumatların səlahiyyətli dövlət orqanlarına məlum olduğu və rəsmiləşdirildiyi andan başlayır. Bu mərhələnin başladığı andan etibarən həyata keçirilən fəaliyyət artıq cinayət-prosessual xarakterli fəaliyyət kimi çıxış edir, yəni o, qanunla tənzimlənir və nəticələri prosessual-hüquqi əhəmiyyət kəsb edir (1, 13).

Hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər üzrə cinayət işinin başlanmasını ona görə müəyyən xüsusi hal kimi xarakterizə etmək olar ki, bu kimi cinayətlər üzrə ibtidai araşdırma icraatının digər növünün, yəni böyük ictimai təhlükə törətməyən aşkar cinayətlər üzrə sadələşdirilmiş icraatın açılması və ibtidai araşdırmanın məhz bu formada həyata keçirilməsi istisna edilir. Belə ki, CPM-in 214.4-cü maddəsinə əsasən, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat şəklində təhqiqat CM-in 127.1, 128-131, 174, 175, 177.1, 185.1, 186.1, 187.1, 187.2, 188, 197.1, 200.1, 201.1, 221.1, 256.1, 256.2, 258.1, 258.2, 259.1, 263.1 və 326-cı maddələri ilə nəzərdə tutulmuş böyük ictimai təhlükə törətməyən aşkar cinayətlər üzrə aparılır. Göründüyü kimi, bu cinayətlər arasında hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər (CM-in 328-353-cü maddələri) nəzərdə tutulmamışdır.

Hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlər üzrə ibtidai araşdırma yalnız ibtidai istintaq şəklində aparıla bilər və bu səbəbdən həmin cinayətlərə dair cinayət işinin başlanması haqqında qərarın vaxtında, eləcə də qanuni və əsaslı şəkildə qəbul edilməsi, xüsusilə əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan Respublikasının cinayət prosesində cinayət işinin başlanması mərhələsinin hüquqi tənzimləmə səviyyəsini birmənalı şəkildə qiymətləndirmək çətinidir. Məsələ burasındadır ki, bəzi məsələlərdə qanunvericilik cinayət işinin başlanması mərhələsini müfəssəl şəkildə tənzim etsə də, bəzi məsələlərə dair qanunvericilikdə hələ də müəyyən qədər natamamlıqlar qalmaqdadır. Hesab edirik ki, ilk öncə, qanunvericilikdəki natamamlıqlarla bağlı fikir bildirmək yerinə düşər. Belə ki, əminliklə demək olar ki, hazırda cinayət işinin başlanması mərhələsinin ən aktual və həllini tapmamış problemi onun subyektlərinin prosessual vəziyyəti problemdir.

Cinayət işinin başlanması mərhələsində, o cümlədən, hərbi xidmət əleyhinə olan cinayətlərə dair işlər üzrə də bu mərhələdə əsas prosessual fəaliyyət bu mərhələdə müvafiq icraatı (törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumatlara baxılmasını, zəruri hallarda ilkin yoxlamanın həyata keçirilməsini, eləcə də sonuncunun həyata keçirilməsi ilə əlaqədar müxtəlif prosessual və istintaq hərəkətlərinin icraatını, müvafiq qərarların qəbul edilməsini və s.) həyata keçirən vəzifəli şəxslər – təhqiqatçı və müstəntiq və onların fəaliyyətinə prosessual rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirən vəzifəli şəxs – prokuror tərəfindən realizə edilir. Bu fikrin əsas dəlili qismində CPM-in 207-ci maddəsində məhz həmin vəzifəli şəxslərin adlarının sadalanmış olması çıxış edir. Bununla belə, qüvvədə olan cinayət-

prosessual qanunvericiliyin təhlili göstərir ki, qanunverici orqan tərəfindən adları çəkilən vəzifəli şəxslərin leqal tərifləri müəyyən edilərkən, məlum olmayan səbəblərə görə, onların prosessual fəaliyyəti sırf ibtidai araşdırma fəaliyyəti ilə, yəni başqa sözlə desək, cinayət işinin başlanması haqqında qərarın qəbul edilməsi və icraata götürülməsindən (verilməsindən) sonrakı dövrdə həyata keçirilən fəaliyyətlə əlaqələndirilmişdir. Qanunvericilikdə təsbit edilmiş normativ definisiyalarda təhqiqatçının, müstəntiqin və prokurorun cinayət prosesinin ən birinci mərhələsi ilə əlaqədar fəaliyyəti (səlahiyyətləri, hüquqları, vəzifələri, məsuliyyəti) nəzərə alınmamışdır.

Belə ki, CPM-in 7.0.23-cü maddəsinə əsasən, prokuror – öz səlahiyyətləri daxilində qanunda nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət işləri üzrə ibtidai araşdırma prosessual rəhbərliyi həyata keçirən və ya dövlət ittihamçısı qismində məhkəmədə ictimai, yaxud ictimai-xüsusi ittihamı müdafiə edən şəxsdir; 7.0.24-cü maddəsinə əsasən, müstəntiq – öz səlahiyyətləri daxilində qanunda nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət işi üzrə ibtidai istintaqı aparan şəxsdir; 7.0.25-ci maddəsinə əsasən isə təhqiqatçı – öz səlahiyyətləri daxilində qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada cinayət təqibi üzrə təhqiqat aparan şəxsdir.

Göründüyü kimi, yuxarıda qeyd edilmiş leqal definisiyaların məzmunundan belə nəticə çıxarmaq olar ki, Azərbaycan Respublikasının cinayət prosesində təhqiqatçı və müstəntiq kimi vəzifəli şəxslər müvafiq olaraq ibtidai araşdırmanın təhqiqat və ibtidai istintaq formaları üzrə icraat aparırlar, prokuror isə ibtidai araşdırma fəaliyyətinə prosessual rəhbərliyi həyata keçirir. Mübahisəsiz bir faktdır ki, ibtidai araşdırma cinayət işinin (bəzi hallarda məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın) başlanmasından sonra həyata keçirilir. Bununla belə, cinayət-prosessual qanunvericilik aşkar şəkildə ona dəlalət edir ki, təhqiqatçının və müstəntiqin cinayət işinin başlanmasına (məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın açılmasına) qədər də prosessual fəaliyyəti mövcuddur və bu fəaliyyət hazırlanan və ya törədilmiş cinayətlərə dair məlumatlara baxılmasından, zəruri hallarda ilkin yoxlamanın həyata keçirilməsindən və bununla əlaqədar olaraq, bir sıra istintaq hərəkətlərinin və prosessual hərəkətlərin icraatından ibarətdir. Tamamilə aşkardır ki, təhqiqatçı və müstəntiqin bu fəaliyyəti heç cür ibtidai araşdırmanın tərkib hissəsi hesab edilə bilməz və bu fəaliyyət birmənalı olaraq ibtidai araşdırma qədər həyata keçirilir və özü-özlüyündə gələcəkdə ibtidai araşdırmanın, ümumiyyətlə, həyata keçiriləcəyinin, yaxud həyata keçirilməyəcəyinin “taleyini həll edir”.

Bu zaman sual yarana bilər ki, əgər qüvvədə olan cinayət-prosessual qanunvericilik təhqiqatçı, müstəntiq və prokurorun leqal təriflərini təsbit edərkən, onların prosessual fəaliyyətini yalnız ibtidai araşdırma ilə bağlamışdırsa, o zaman cinayət işinin başlanması mərhələsində onların səlahiyyət hədləri hansı həcmdədir? Təhqiqatçı və müstəntiq ibtidai araşdırma ilə bağlı bütün prosessual hüquqlarından cinayət işinin başlanması mərhələsində də istifadə edə biləcəklərini, yoxsa yox?

Hesab edirik ki, bu kimi suallara cavab tapmaq üçün təhqiqatçı, müstəntiq və prokuror kimi subyektlərin cinayət işinin başlanması mərhələsindəki prosessual fəaliyyətinə hüquqi əsas verən normalar təhlil edilməlidir və bu təhlil zamanı

diqqəti cəlb edən əsas məsələ ondan ibarətdir ki, baxmayaraq ki, CPM-in 7-ci maddəsində prosessual statusu tədqiq edilən subyektlərə verilmiş leqal təriflərdə belə bir əlamət qeyd edilməmişdir, əslində, təhqiqatçı, müstəntiq və prokurorun cinayət işinin başlanması mərhələsində konkret məzmunlu prosessual fəaliyyət həyata keçirməsi qanuna zidd deyil, hətta qanunla tənzim edilmişdir. Belə ki, CPM-in sistemli təhlilindən nəticə çıxarmaq olar ki, Məcəllənin bir sıra digər normaları adları çəkilən subyektlərin cinayət işinin başlanması mərhələsində iştirakının hüquqi əsaslarını müəyyən edir.

Bu məsələ ilə əlaqədar olaraq, biz, ilk növbədə, CPM-in 207.1-ci maddəsinə diqqət yetirməyi məqsəduyğun hesab edirik. Bu maddənin müddəalarından belə nəticə çıxarmaq olar ki, cinayət işinin başlanması mərhələsində təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırma prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən daxil olmuş, habelə onun səlahiyyətlərinə aid olan və kütləvi informasiya vasitələrində əks etdirilmiş və təsdiq edən sənədlərlə birgə təqdim edilmiş məlumatı dərhal qeydə almalı və onlara baxmalı, zəruri hallarda törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumat (aşkar cinayətlər haqqında məlumatlar istisna olmaqla) alındıqdan sonra 3 (üç) gün müddətində, bu mümkün olmadıqda 10 (on) gündən, ekspertin rəyinin alınması ilə əlaqədar və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda isə 30 (otuz) gündən artıq olmayan müddətdə cinayət işinin başlanması üçün əsasların kifayət qədər olmasına dair ilkin yoxlama aparmalı, törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında məlumatlara baxılmasının (aparılmış yoxlamanın) nəticələri üzrə cinayət işinin başlanması və ya cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərar qəbul etməlidirlər.

Bundan başqa, hüquqi vəziyyətləri araşdırılan subyektlərin hər birinin prosessual statusunu müəyyən edən normalarda onların cinayət işinin başlanması mərhələsində səlahiyyətlərini təsbit edən müddəalara rast gəlmək olar. Belə ki, CPM-in 84.2.1-ci maddəsinə əsasən, prokurorun törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlərə dair daxil olmuş ərizə və digər məlumatlara baxmaq, kifayət qədər səbəblər və əsaslar olduqda cinayət işi başlamaq və bu halda müstəntiqin səlahiyyətlərindən istifadə edərək onun ibtidai istintaqını aparmaq, yaxud onu təhqiqatçıya və ya müstəntiqə tapşırmaq vəzifəsi vardır ki, burada ərizə və məlumatlara baxmaq dedikdə, həm də zəruri hallarda ilkin yoxlama aparmaq başa düşülməlidir. CPM-in 84.5.1-ci maddəsinə əsasən isə prokurorun törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlərə dair daxil olmuş ərizə və digər məlumatların təhqiqat və ibtidai istintaq orqanları tərəfindən qəbulu, qeydiyyata və həll edilməsində qanunun tələblərinin yerinə yetirilməsi vəziyyətini yoxlamaq hüququ vardır. Deməli, prokuror cinayət işinin başlanması mərhələsində həyata keçirilən ilkin yoxlamada həm bilavasitə iştirak edir, yəni onu özü həyata keçirir, həm də vasitəli şəkildə iştirak edir, yəni ilkin yoxlamayı həyata keçirən şəxsin fəaliyyətinin qanuniliyini yoxlayır və ikinci iştirak növü prosessual rəhbərlikdən daha çox prosessual nəzarət xarakterlidir, çünki qanunda prokurorun ilkin yoxlama fəaliyyətinin istiqamətləri barədə göstəriş vermək hüququndan yox, məhz həmin fəaliyyətin gedişində qanu-

nun tələblərinin yerinə yetirilib-yetirilməməsinin yoxlanılması hüququndan bəhs edilir.

Cinayət işinin başlanması mərhələsi ilə bağlı müstəntiqin vəzifəsi CPM-in 85.2.1-ci maddəsində təsbit edilmişdir. Həmin maddəyə əsasən, müstəntiq törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlərə dair daxil olmuş ərizə və digər məlumatlara baxmaq, kifayət qədər səbəblər və əsaslar olduqda cinayət işi başlamaq, işi öz icraatına götürmək, cinayətin açılması, işin hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması üçün zəruri tədbirlər görmək, səlahiyyəti daxilində bütün istintaq və ya digər prosessual hərəkətləri həyata keçirmək vəzifəsi daşır.

Şübhəsiz, cinayət işinin başlanması mərhələsində zəruri prosessual fəaliyyəti həyata keçirmək üçün müstəntiqə prosessual hüquqlar da verilmiş olmalıdır. Fikrimizcə, müstəntiqin belə hüquqlarına aşağıdakıları aid etmək olar: hadisə və onunla əlaqəsi olan şəxslər barəsində məlumatları əks etdirən sənədləri və digər materialları tələb etmək (CPM-in 85.4.1-ci maddəsi), müvafiq təhqiqat orqanına cinayətin açılması, itkin düşmüş şəxsin və ya əmlakın tapılması üçün əməliyyat-axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsini tapşırmaq və görülmüş tədbirlər barədə məlumat almaq (CPM-in 85.4.5-ci maddəsi) və s.

Eləcə də, təhqiqatçının prosessual vəziyyətini müəyyən edən normaya diqqət yetirsək, onun da cinayət işinin başlanması mərhələsində iştirak edən subyekti kimi hüquq və vəzifələrinə dair müddəalara rast gələ bilərik. Belə ki, CPM-in 86.2.1-ci maddəsi təhqiqatçı üçün də törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlərə dair daxil olmuş ərizə və digər məlumatlara baxmaq, kifayət qədər səbəblər və əsaslar olduqda cinayət işi başlamaq, işi öz icraatına götürmək, cinayətin açılması, işin hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması üçün zəruri tədbirlər görmək, səlahiyyəti daxilində bütün istintaq və ya digər prosessual hərəkətləri həyata keçirmək vəzifəsini müəyyən etmişdir. Eyni zamanda, təhqiqatçının CPM-in 86.4.1-ci maddəsində təsbit edilmiş hadisənin şahidlərinin izahatını almaq, hadisənin baş vermə şəraiti ilə tanış olmaq, hadisə və onunla əlaqəsi olan şəxslər barəsində məlumatları əks etdirən sənədləri və digər materialları tələb etmək hüququnun da cinayət işinin başlanması mərhələsindəki prosessual fəaliyyət üçün əhəmiyyəti böyükdür.

Beləliklə, təhqiqatçı, müstəntiq və prokuror cinayət işinin başlanması mərhələsindəki zəruri prosessual icraatı həyata keçirən subyektlərdir, onlar ibtidai araşdırma ilə bağlı onlara verilmiş hüquq və vəzifələrdən cinayət işinin başlanması mərhələsinin məqsəd və prosessual qaydaları hüdudlarında istifadə edirlər. Bu etapda prokuror daha çox prosessual nəzarət funksiyasını həyata keçirir, lakin müstəsna hallarda ilkin yoxlamaları şəxsən aparır.

Cinayət işinin başlanması mərhələsində iştirak edən subyektlərin prosessual hüquqi statusu ilə bağlı daha bir aktual sual X.R.Vəliyev tərəfindən aşağıdakı kimi formulə edilmişdir: Cinayət işinin başlanması haqqında qərarın qəbul edilməsinə qədər törədilmiş əməldən (baş vermiş hadisədən) *de facto* ziyan görmüş, lakin *de jure* barəsində hələ müvafiq prosessual qərar qəbul edilməmiş, yəni potensial olaraq başlanacaq cinayət işi üzrə gələcəkdə zərərçəkmiş şəxs kimi çıxış edəcək şəxs hansı prosessual statusa malikdir? (7, 320)

Hesab edirik ki, fikrinə istinad edilmiş müəllifin özü həmin sualı kifayət qədər əsaslı şəkildə cavablandırmışdır. O, qeyd edir ki, belə şəxslərin özləri onlar barəsində törədilmiş əməl haqqında məlumat verərlərsə, “ərizəçi”, yaxud “məlumat verən şəxs” statusunda, əməl barəsində məlumat hüquq-mühafizə orqanlarına digər mənbələrdən daxil olarsa və əməldən ziyan görmüş şəxslər istintaqa qədərki yoxlamaya (ilkin yoxlamaya) izahat verilməsi üçün dəvət olunarlarsa, “izahat verən şəxs” statusunda çıxış edirlər. Cinayət işinin başlanması mərhələsində məlumat və ya izahat verən şəxslər cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslər kateqoriyasının funksional əlamətinə daha çox uyğun gəlirlər, yəni onlarla eyni funksiyaları yerinə yetirirlər. Bu əlamət ilkin yoxlamada izahat və məlumat verən şəxslərin cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslərə aid edilməli olmasının daha ağılabatan olduğuna dəlalət edir. Nəzərdən keçirilən mərhələdə məlumat və ya izahat verən şəxsləri şahidlə yalnız qnoseologiya baxımından eyniləşdirmək olar, lakin prosessual anlamda onların da eyniləşdirilməsi mümkün deyil. Baxmayaraq ki, qnoseoloji aspektdən məlumat və ya izahat verən şəxs ona bilavasitə müşahidə və ya başqa yolla qavrama vasitəsilə məlum olmuş bilikləri, cinayət hadisəsinin müxtəlif halları barədə faktları hüquq-mühafizə orqanlarına, bir qayda olaraq, verbal yolla ötürür və bu mənada onların bilik ötürmə fəaliyyəti dərk etmə prosesinin qanunauyğunluqları baxımından şahidin ifadə verməsi ilə eynidir, nəzərə alınmalıdır ki, prosessual hüquq baxımından bu fəaliyyət eyniyyət təşkil etmir. Belə ki, şahid, hər şeydən əvvəl, dindirmə istintaq hərəkətinin iştirakçısıdır, cinayət işinin başlanması mərhələsində isə dindirmə istintaq hərəkətinin həyata keçirilməsinə yol verilmir. Odur ki, izahat və məlumat verən şəxsin prosessual vəziyyəti şahidlə tam mənada eyniyyət təşkil etmir və onların spesifik xüsusiyyətləri var (7, 321-322).

Nəhayət, müəyyən etmək lazımdır ki, cinayət işinin başlanması mərhələsi kimin barəsində, yəni hansı prosessual statusa malik olan şəxs barəsində həyata keçirilir? Bir qayda olaraq, cinayət-prosessual hüquqda belə qəbul edilmişdir ki, barəsində cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilən şəxs şübhəli şəxs, əgər ona rəsmi ittiham elan edilmiş olarsa, artıq təqsirləndirilən şəxs hesab edilir. Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan cinayət-prosessual qanunvericiliyi isə “şübhəli şəxs” anlayışını yalnız şəxsə prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi ilə bağlayır (CPM-in 90.1-ci maddəsi). Belə olan halda, nəinki cinayət işinin başlanmasına qədər, hətta barəsində cinayət işi başlanmış olsa da, prosessual məcburiyyətə məruz qalmamış şəxs, faktiki olaraq barəsində icraatın getməsinə baxmayaraq, “şübhəli şəxs” anlayışından kənar qalır. Bu problemi cinayət mühakimə icraatında şəxsiyyətin hüquqları baxımından nəzərdən keçirmiş M.S.Qəfərov da belə hesab edir ki, konkret şəxs barəsində cinayət işinin başlanması anından onun şübhəli şəxs qismində tanınması barədə qaydanın qanunvericiliyə daxil edilməsi prinsiplə əhəmiyyətə malikdir. Belə bir qayda araşdırma apararıq qanuna məlum olan və cinayət törətməkdə şübhə edilən şəxsin hüquqi vəziyyətinin qeyri-müəyyənliyini aradan qaldıra bilər. Cinayət işinin başlanmasından şəxsin tutulmasına və ya ona ittiham irəli sürülməsinə qədər olan dövrdə faktiki olaraq

şübhəli şəxs istintaq hərəkətlərinin icraatında şahid qismində iştirak etməyə məcbur olur. bununla da belə şəxsin süni olaraq müdafiə hüququndan istifadə imkanını məhdudlaşır (5. 95).

Həqiqətən də, cinayət işinin başlanması mərhələsində faktiki olaraq barəsində icraat aparılan şəxs ona prosessual məcburiyyət tədbiri tətbiq edilməyə kimi, bu icraatda yalnız izahat vermək üçün çağırılmış şəxs kimi çıxış edir və onun barəsində mahiyyətə ifşaedici fəaliyyət həyata keçirildiyi halda müdafiə olunmaq imkanlarından məhrum olur (13. 321). Halbuki, faktiki olaraq, şəxs barəsində cinayət işinin başlanması onun barəsində mövcud olan şübhənin leqallaşdırılmasıdır (11. 92).

Qoyulan problemə münasibət bildirmək üçün həll edilməli olan əsas sual ondan ibarətdir ki, cinayət işinin başlanması mərhələsində konkret şəxsin barəsində icraat aparılması, yəni onun əməllərində cinayət tərkibinin əlamətlərinin axtarışı, onun barəsində cinayət işinin başlanması üçün əsasların mövcud olub-olmamasının müəyyənləşdirilməsi üçün istintaq və prosessual hərəkətlərin həyata keçirilməsi və s. bu kimi fəaliyyət cinayət təqibi hesab edilməlidir?

Doktrinada bu sual ətrafında tamamilə fərqli yanaşmalar nümayiş etdirilmişdir. Məsələn, bəzi müəlliflər ilkin yoxlamanın nəticələri əsasında qəbul edilən prosessual qərarları və ya həyata keçirilən prosessual hərəkətləri (məsələn, cinayət işinin başlanması haqqında qərarın qəbul edilməsini), eləcə də, məzmununa görə şəxsin ifşa edilməsinə və onun təqsirinin müəyyən edilməsinə yönəlmiş istintaq hərəkətlərinin həyata keçirilməsini cinayət təqibinin məzmununa aid edirlər (12, 26-27). Digər yanaşma tərəfdarı olan müəlliflər isə belə hesab edirlər ki, yoxlama mərhələlərində, məsələn, cinayət işi başlanmazdan əvvəl həyata keçirilən ilkin yoxlamada, hökmün icra edilməsi mərhələsində, eləcə də yeni açılmış hallar üzrə icraat zamanı cinayət təqibi həyata keçirilmir (8, 86-87). Üçüncü qrup müəlliflər isə hesab edirlər ki, cinayət təqibi konkret şəxsə qarşı yönəlmiş bir fəaliyyət olduğu üçün cinayət işi fakt barəsində başlandığı hallarda, məsələn, cinayət işinin başlanması mərhələsində hər hansı bir hadisənin halları konkret şəxsin onda iştirakı müəyyən edilmədən araşdırıldıqda, cinayət işinin başlanması cinayət təqibinin başlanması demək deyildir, lakin cinayət işi konkret şəxs barəsində başlandığı, yəni cinayət işinin başlanması mərhələsində ki prosessual fəaliyyətin konkret şəxsin ifşa edilməsinə, ona qarşı şübhələrin yaranmasına yönəldiyi hallarda hər bir halda cinayət işinin başlanması həmin şəxs barəsində cinayət təqibinin həyata keçirilməsi kimi başa düşülməlidir (9, 110-112).

Fikrimizcə, milli hüquq ədəbiyyatında, haqlı olaraq, qeyd edilmişdir ki, milli qanunvericilikdən asılı olmayaraq, Avropa Məhkəməsi təcrübəsində şəxsə ona qarşı cinayət təqibinin başlanması haqqında məlumatın verilməsi, cinayət hadisəsinin araşdırılması ilə əlaqədar şəxsin bank hesabının dondurulması, şəxs barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsi haqqında qərarın çıxarılması və s. bu kimi hərəkətlərin edilməsi artıq şəxsin cinayətdə ittiham edilməsi hesab olunur. Başqa sözlə, İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyası ilə təmin olunan hüquqların təsir dairəsi baxımından, 6-cı maddənin 3-cü hissəsində təsbit edilmiş minimal

hüquqlar cinayətdə ifşaedici fəaliyyətə *de facto* məruz qalmış hər bir şəxsə aiddir. Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnda sərgilənən bu yanaşma (*Angelucci v. Italy*, 19.02.1991, Application no. 12666/87; *Deweere v. Belgium*, 27.02.1980, Application no. 6903/75; *Funke v. France*, 25.02.1993, Application no. 10828/84) (14) ilə CPM-də cinayət təqibinə məruz qalan subyektlərə, ilk növbədə, şübhəli və təqsirləndirilən şəxslərə verilən anlayışlar arasında paralel aparıldıqda, sonuncuların aşkar natamamlığı müşahidə edilir. Belə ki, CPM-in 90.1-ci maddəsində şübhəli şəxsin prosessual statusu yalnız şəxsə qarşı prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edilməsi ilə əlaqələndirilmişdir. Halbuki, şəxsə qarşı hər hansı prosessual məcburiyyət tədbiri tətbiq etmədən də onun barəsində ifşaedici fəaliyyət həyata keçirmək mümkündür və bu zaman, həmin şəxs *de facto* şübhəli şəxs statusunda çıxış edəcəkdir. Əslində, əgər səlahiyyətli dövlət orqanı tərəfindən şəxsin cinayət törətməsi, yaxud cinayət törətməyə hazırlanması haqqında ərizə və ya məlumatlara baxılırsa, yəni şəxs barəsində ilkin yoxlama həyata keçirilirsə (CPM-in 207.1.2-ci maddəsi), habelə, şəxsə qarşı hər hansı prosessual məcburiyyət tədbiri tətbiq edilməsə də, onun barəsində cinayət işi başlanmışdırsa (CPM-in 210-cu maddəsi), o cümlədən, şəxsin cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılması və ya terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə şübhə yaranan bank (maliyyə) əməliyyatlarının icrası dayandırılmışdırsa (CPM-in 177.4.5-ci maddəsi), həmin şəxs şübhəli şəxs hesab edilməli və həm Konvensiyanın 6-cı maddəsində, həm və CPM-də təsbit edilmiş müvafiq hüquqlardan istifadə edə bilməlidir (4, 365-367).

Biz də hesab edirik ki, cinayət təqibi, ilk növbədə, ifşaedici prosessual fəaliyyətdir və cinayət prosesinin mərhələsindən asılı olmayaraq şəxsi ifşa edən, cinayət işinin başlanması mərhələsinə münasibətdə isə, şəxsin cinayət hadisəsi ilə əlaqədar olmasına işarə edən sübutların əldə edilməsinə yönəlmiş fəaliyyətin həyata keçirilməsi, mahiyyətə, həmin şəxsin barəsində cinayət təqibinin həyata keçirilməsidir. Cinayət təqibinə məruz qalan şəxsə minimal müdafiə imkanları verilməlidir. Cinayət təqibinin ən sadə formasına şübhəli şəxs məruz qaldığı üçün minimal müdafiə imkanları məhz onun prosessual hüquqi statusunda təsbit edilmişdir. Odur ki, cinayət işinin başlanması mərhələsində barəsində icraat aparılan şəxsə şübhəli şəxsin prosessual vəziyyətinin eyniləşdirilməli olmasını doğru hesab edirik.

Bununla belə, əvvəldə də qeyd etdiyimiz kimi, cinayət işinin başlanması mərhələsinin subyektlərinin prosessual vəziyyəti ilə məsələ müzakirələrə açıq qalsa da, bu mərhələnin bir sıra digər məsələləri qanunla kifayət qədər dəqiq tənzim edilmişdir.

CPM-in 209.1-ci maddəsinə görə, qanunda nəzərdə tutulmuş səbəblər və əsaslar olduğu bütün hallarda təhqiqatçı, müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror dərhal cinayət işi başlamalıdır. CPM-in 46.3-cü maddəsinə əsasən, cinayət işinin başlanması üçün əsas cinayətin əlamətlərinə işarə edən kifayət qədər dəlillərin olmasıdır. Cinayətin əlamətlərini əks etdirən əməlin törədilməsini və cinayət təqibini istisna edən halların olmadığını

güman etməyə əsaslar mövcuddursa, öz səlahiyyətləri daxilində fəaliyyət göstərən təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror dərhal cinayət işi başlamalıdır. Cinayətin əlamətlərini göstərən dəlillərin kifayət qədər olması dedikdə, həmin dəlillərin elə bir məcmusu nəzərdə tutulur ki, bu, qanunda təsbit olunmuş cinayət əməlinin törədilməsi barədə ilkin nəticə çıxarmağa əsas versin. dəlillərin kifayət qədər olmasını qiymətləndirərkən əsas diqqəti cinayət tərkibinin obyektinə və obyektiv cəhətinə yönəltmək lazımdır, çünki cinayət işi başlama mərhələsində hələ subyektin şəxsiyyəti haqqında məlumat olmaya da bilər, törədilmiş əməlin subyektiv cəhətinin əlamətlərini isə dərhal müəyyən etmək çətindir (2).

Cinayət işi başlamağa səbəblər dedikdə, ümumi mənada, səlahiyyətli dövlət orqanlarının cinayətin edilməsi haqqında aldığı qanunla müəyyən edilmiş məlumat mənbələri başa düşülə bilər. CPM-in 46.2-ci maddəsinə əsasən, cinayət işinin başlanması üçün səbəb kimi törədilmiş və ya hazırlanan cinayət haqqında fiziki şəxs tərəfindən verilən ərizə, hüquqi şəxsin (vəzifəli şəxsin) və ya kütləvi informasiya vasitələrinin məlumatları, yaxud bu məlumatların təhqiqatçı, müstəntiq və ya prokuror tərəfindən bilavasitə aşkar edilməsi ola bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, CPM-in 502-ci maddəsinə əsasən, xarici dövlətin səlahiyyətli hakimiyyət orqanının müraciəti də cinayət işinin başlanması üçün səbəb kimi çıxış edə bilər.

Cinayət işinin başlanması müvafiq prosessual aktla – cinayət işinin başlanması haqqında qərarla rəsmiləşdirilməlidir. Qanunvericiliyin tələblərinə görə, cinayət işinin başlanması barədə qərarın çıxarıldığı tarix, vaxt və yer; qərarı çıxarmış şəxsin soyadı, adı və atasının adı, vəzifəsi; cinayət işinin başlanmasına səbəb, əsas və ya fakt; cinayət işinin başlanmasına dair cinayəti nəzərdə tutan cinayət qanununun maddəsi; cinayət işinin başlanmasından sonra onun ibtidai araşdırılma aparılması üçün icraata götürülməsi və ya verilməsi göstərilməlidir.

Cinayət işinin başlanması haqqında qərar qəbul edilərkən icraatı aparan orqanın sərəncamında olan məlumatların həcmindən asılı olaraq, cinayət işinin başlanması haqqında qərarın qəbul edilməsi ilə paralel olaraq (eyni anda) cinayətin törədilməsindən zərər çəkmiş şəxs məlum olduqda, konkret şəxsin zərər çəkmiş şəxs qismində tanınması haqqında, eləcə də cinayətin törədilməsi barədə məlumatla birlikdə mülki iddia verilmiş olarsa, ərizə vermiş şəxsin mülki iddiaçı kimi tanınması üçün əsas mövcud olduqda, konkret şəxsin mülki iddiaçı qismində tanınması haqqında qərarlar da qəbul edilə bilər. Bundan başqa, cinayət işinin başlanması ilə eyni vaxtda davam edən və təkrar cinayətlərin qarşısının alınması, habelə cinayətin izlərinin, iş üçün əhəmiyyətli ola biləcək əşya və sənədlərin saxlanılması və mühafizəsi üçün tədbirlər görülməlidir.

Cinayət işinin başlanması barədə qərarın surəti həmin qərarı qəbul etmiş şəxs tərəfindən 24 saat müddətində cinayət haqqında məlumat vermiş fiziki, hüquqi və ya vəzifəli şəxsə, habelə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilir.

Cinayət işinin başlanmasından sonra ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror cinayət işinin icraata götürülməsi və ibtidai istintaq

aparılməsi üçün cinayət işini müstəntiqə göndərir və ya cinayət işini öz icraatına götürür və ibtidai istintaq aparır. İş müstəntiqə göndərildikdə, müstəntiq ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuroru cinayət işinin başlanması haqqında məlumatlandırmaqla cinayət işi üzrə ibtidai istintaq aparır. Əgər cinayət işini təhqiqatçı başlamış olarsa, o, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuroru cinayət işinin başlanması haqqında məlumatlandırmaqla cinayət işi üzrə təhqiqat (təxirəsalınmaz istintaq hərəkətlərinin icraatı formasında – müəllif) aparır.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasova F.M. Cinayət prosesi. Xüsusi hissə. Dərslük. Bakı: Zərdabi LTD MMC, 2016, 500 s.
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin kommentariyası / red. C.H. Mövsümov, B.C. Kərimov, Ə.H. Hüseynov. Bakı: Digesta, 2016, 1336 s.
3. Cəfərquliyev M.Ə. Azərbaycan Respublikasının cinayət prosesi. Bakı: Qanun, 2008, 768 s.
4. Xəlilov F.Y. İnsan hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 3-cü hissəsi kimlər üçün minimal hüquqlar müəyyən edir? / Bakı Dövlət Universitetinin 90 illik yubileyinə həsr olunmuş "Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq cəmiyyətə inteqrasiyası və hüquqi dövlət quruculuğunda hüquq elminin müasir inkişafı tendensiyaları" mövzusunda Beynəlxalq elmi-praktik konfransın materialları. Bakı Dövlət Universiteti, Hüquq fakültəsi. Bakı, 14 dekabr 2018-ci il, s. 365-367.
5. Qəfərov M.S. Azərbaycan Respublikasının cinayət prosesində şəxsiyyətin hüquqi vəziyyəti: nəzəri və təcrübi məsələlər. Bakı: Qanun, 2008, 340 s.
6. Mövsümov C.H. Sovet cinayət prosesi. Bakı: Maarif, 1989, 312 s.
7. Vəliyev X.R. Cinayət mühakimə icraatında zərərçəkmiş şəxs. Monoqrafiya. Bakı: Hərbi Nəşriyyat, 2018, 440 s.
8. Жук О.Д. О понятии содержания функции уголовного преследования в уголовном процессе России // Законодательство, 2004, № 2, с. 77-87.
9. Рылков Д.В. Является ли возбуждение уголовного дела уголовным преследованием // Черные дыры в Российском законодательстве, 2008, № 6, с. 110-112.
10. Самедова Ш.Т. Проблемы уголовного права: классификация преступлений, дифференциация уголовной ответственности и построение санкций. Баку: Экопринт, 2017, 746 с.
11. Сопнева Е.В. Возбуждение уголовного дела как способ легализации подозрения // Пробелы в российском законодательстве, 2009, № 3, с. 92-94.
12. Тишковец Е.И. Следователь как субъект уголовного преследования. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Воронеж, 2003, 209 с.
13. Чеботарева И.Н. Проблемные вопросы обеспечения права на защиту в стадии возбуждения уголовного дела / Адвокатура. Государство. Общество. Материалы научно-практической конференции. Москва, 2010 г., с 317-322.
14. URL: <https://www.echr.coe.int> (*Angelucci v. Italy*, 19.02.1991, Application no. 12666/87; *Deweer v. Belgium*, 27.02.1980, Application no. 6903/75; *Funke v. France*, 25.02.1993, Application no. 10828/84).

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ СТАДИИ ВОЗБУЖДЕНИЯ УГОЛОВНОГО ДЕЛА ПО ПРЕСТУПЛЕНИЯМ ПРОТИВ ВОЕННОЙ СЛУЖБЫ

Дж.Г.АЗИЗОВ

РЕЗЮМЕ

Преступлениями против военной службы признаются предусмотренные главой 35 УК АР преступления против установленного порядка прохождения военной службы, совершенные военнослужащими, проходящими военную службу по призыву либо по контракту в Вооруженных Силах Азербайджанской Республики, других войсках и воинских формированиях Азербайджанской Республики, иными лицами, имеющими на законных основаниях статус военнослужащих, а также военнообязанными, привлеченными на учебные или проверочные сборы. Стадия возбуждения уголовного дела предшествует стадии предварительного расследования. Ее основная задача – обеспечить быстрое реагирование на каждое преступление и создать возможность для всестороннего, полного и объективного исследования всех обстоятельств происшедшего. Уголовное дело должно быть возбуждено в каждом случае, когда существует хотя бы самая малая вероятность того, что было совершено преступление. С момента возбуждения дела приводится в действие механизм уголовного преследования, и органы уголовного преследования получают возможность использовать все предусмотренные законом способы и средства в целях обеспечения прав и законных интересов граждан и установления объективной истины.

Ключевые слова: уголовно-процессуальное право, стадии, возбуждение уголовного дела, процессуальная форма, проблемы, анализ.

SOME PROBLEMS OF THE STAGE OF INITIATION OF LEGAL PROCEEDINGS ON CRIMES AGAINST MILITARY SERVICE

J.H.AZIZOV

SUMMARY

As provided by Chapter 35 of Criminal Code of AR, crimes against military service are the ones committed against the established order of military service committed by servicemen undergoing military service by conscription or contract in the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan, other troops and military formations of the Republic of Azerbaijan, persons who have military status on legal grounds, as well as those who are involved in training. The stage of initiation of criminal proceedings precedes the stage of preliminary investigation. Its main task is to ensure a rapid response to each crime and to create an opportunity for a comprehensive, full and objective study of all the circumstances of the incident. A criminal case should be initiated in every case where there is at least the slightest certainty that a crime has been committed. Since the initiation of the case, a mechanism of criminal prosecution has been put in place, and the criminal prosecution authorities have been able to use all the methods and means provided by law to ensure the rights and legitimate interests of citizens and to establish the objective truth.

Keywords: criminal procedural law, stages, initiation of legal proceedings, procedural form, problems, analysis.